

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ 'Εκκλησιαστική

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2023 - ΤΕΥΧΟΣ 54^ο
ΙΕΡΑ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ ΚΥΠΡΟΥ

Τό σφράγισμα
του Χριστού

Ἐπ. Καρπασίας
κ. Χριστοφόρου

Σελ. 249

Ἡ ἀκολουθία
τοῦ Βαπτίσματος
μέσα ἀπό
τά πρώιμα
κυπριακά
ἀγιολογικά
κείμενα
(4ος-7ος αἰ.)

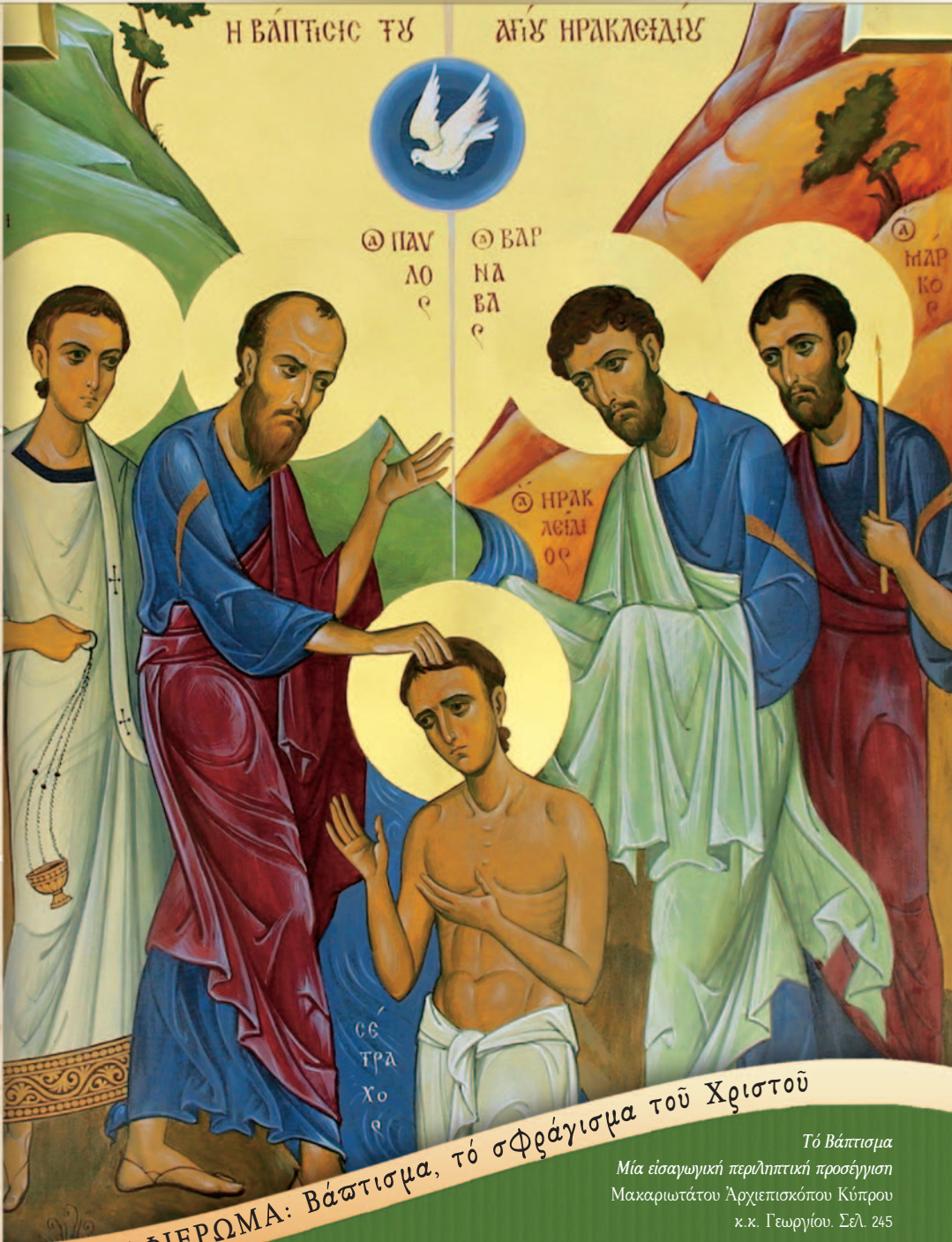
Ἀρχιμ.
Γρηγόριου Ἀ.
Ἰωαννίδη

Σελ. 260

Σχολή
Κατηχομένων

Οἶκ. Ἰωάννου
Κυπριανοῦ

Σελ. 268

ΑΦΙΕΡΩΜΑ: Βάπτισμα, τό σφράγισμα τοῦ Χριστοῦ

Τό Βάπτισμα
Μία εἰσαγωγική περιληπτική προσέγγιση
Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου
κ.κ. Γεωργίου. Σελ. 245

Περιεχόμενα

ΑΦΙΕΡΩΜΑ: Βάπτισμα, τό σφράγισμα του Χριστού

Τό Βάπτισμα. Μία εισαγωγική περιληπτική προσέγγιση

*Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου
Κύπρου κ.κ. Γεωργίου*245

Τό σφράγισμα του Χριστού
Ἐπ. Καρπασίας κ. Χριστοφόρου .249

Τό Μυστήριο του Βαπτίσματος
Πρωτ. Μιχαήλ Βοσκοῦ.....256

Ἡ ἀκολουθία του Βαπτίσματος μέσα ἀπὸ τὰ πρῶμα κυπριακά ἁγιολογικά κείμενα (4ος-7ος αἰ.)
Ἀρχιμ. Γρηγόριου Α. Ἰωαννίδη.....260

Σχολή Κατηχουμένων
Οἰκ. Ἰωάννου Κυπριανοῦ.....268

ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ - ΕΡΜΗΝΕΙΑ Κ.Δ.

Ἀποστολικό Ἀνάγνωσμα Ἁγίου Βαπτίσματος
Διακ. Μιχαήλ Νικολάου271

Ἐὐαγγέλιο Ἁγίου Βαπτίσματος
Πρωτ. Κων/νου Α. Κωνσταντίνου....275

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

Ὁ ἀπὸ Πάφου Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου κ.κ. Γεώργιος
Ἰωάννου Χρ. Γιάγκου280

Ἡ μικρὴ Χαρὰ καὶ πραγματικὴ χαρὰ
Νίκης Τρακοσιῆ.....286

Τό Μυστήριο του Βαπτίσματος
Ἐπιμ.: Σάββα Παρῆ.....291

Ἡ νήρη στὴ διδασκαλία του ἁγίου Νεοφύτου του Ἐγκλείστου
Ἀντώνιου Χαραλάμπους293

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Τό Μετόχιο του Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ Λακατάμειας
Χρίστου Χατζημιχαήλ298

ΙΣΤΟΡΙΑ

Κατασκίνωση Ἁγίου Νικολάου τῆς Στέγης. Τὰ ἥρωικά χρόνια.
Εὐδόκιου Δημητρίου.....303

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΜΙΚΡΟΥΣ ΜΑΣ ΦΙΛΟΥΣ

Νά με ξαναβαφτίσετε
Ἐλένης Ἀναστασίου.....308

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Ἀνταμοιβές τῶν ἀγωνιστῶν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασης, 1828-1844.....311

Τό σφράγισμα του Χριστού.....317

Ἡ ἀκολουθία τοῦ βαπτίσματος μέσα ἀπὸ τὰ πρῶιμα κυπριακὰ ἀγιολογικὰ κείμενα (4ος - 7ος αἰ.)

Ἀρχιμ. Γρηγόριου Ἀ. Ἰωαννίδη
Ἐπίκουρου Καθηγητῆ Λειτουργικῆς
Θεολογικῆς Σχολῆς Ἐκκλησίας Κύπρου

Ἡ ἐντολή τοῦ ἀναστάτος Κυρίου στοὺς ἀποστόλους καὶ μαθητές Του «πορευθέντες οὖν μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν» (Ματθ. κη', 19-20) ἐφαρμόζεται καὶ βιώνεται ἀδιάκοπα στὴν Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία τῆς Κύπρου γιὰ εἴκοσι ὀλόκληρους αἰῶνες μέχρι σήμερα.¹

Οἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων τεκμηριώνουν τόσο τὴν παρουσία τῶν Κυπρίων στὴν πρώτη Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία τῶν Ἱεροσολύμων, ὅσο καὶ τὴ συμμετοχὴ τους στὴν ἴδρυση τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀντιόχειας μὲ πρωταγωνιστικὴ μορφή, ἐκείνῃ τοῦ Ἀποστόλου Βαρνάβα (Πράξ. δ', 36). Τὸ νησί τῆς Κύπρου, γεωγραφικὸ σταυροδρόμι μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ

Δύσης, θὰ δεχθεῖ ἀπὸ τοὺς πρώτους κιόλας ἀποστολικοὺς χρόνους τὸν χριστιανισμό καὶ συγκεκριμένα ἀμέσως μετὰ τὸν διωγμὸ ἐπὶ τοῦ πρωτομάρτυρος καὶ ἀρχidiaκόνου Στεφάνου γύρω στὸ 34 μ.Χ. (Πράξ. η', 1 καὶ ια', 19). Λίγα χρόνια ἀργότερα, τὸ 45 μ.Χ., ἡ ἀφιξὴ καὶ ἱεραποστολικὴ δράση στὸ νησί τῶν Ἀποστόλων Βαρνάβα, Παύλου καὶ Μάρκου στὰ πλαίσια τῆς Α' Ἀποστολικῆς περιοδείας, θὰ σηματοδοτήσῃ τὴν ἴδρυση τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου καὶ τὴ συγκρότηση τῆς πρώτης ὀργανωμένης χριστιανικῆς κοινότητος (Πράξ. ιγ', 1-12).

Ἡ ἐπιστροφὴ τῶν Ἀποστόλων Βαρνάβα καὶ Μάρκου στὴν Κύπρο μετὰ τὴν Ἀποστολικὴ Σύνοδο τῶν Ἱεροσολύμων στὶς ἀρχές τοῦ 50 μ.Χ. (Πράξ. ιε', 36-39) θὰ βοηθήσῃ τὴν ἐξάπλωση καὶ ἐδραίωση τοῦ χριστιανικοῦ κηρύγματος στὸ νησί.

¹ Γιὰ μιὰ ὀλοκληρωμένη συζήτηση γύρω ἀπὸ τὴν ἀκολουθία τοῦ Βαπτίσματος στὶς κυπριακὲς λειτουργικὲς πηγές μὲ ὅλη τὴν περαιτέρω βασικὴ βιβλιογραφία, βλ. Ἀρχιμ. Γ. Α. Ἰωαννίδης, "Christian Initiation in the Cypriot Liturgical Sources", (ἐπιμέλεια Η. Brakmann, T. Chronz, C. Sode) «*Neugeboren aus Wasser und Heiligen Geist*». *Kölner Kolloquium zur Initiatio Christiana*, (Jerusalem Theologisches Forum 37) Köln 2020, 273-332.

Ἔτσι ὥστε στὶς ἀρχὲς ἤδη τοῦ 4ου αἰώνα νὰ ἔχουμε καθολικὴ ἐπικράτηση τοῦ χριστιανισμοῦ σὲ ὅλο τὸ νησί, τὴν παρουσία τριῶν ἐπισκόπων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου στὴν Α' Οἰκουμενικὴ Σύνοδο τὸ 325 μ.Χ., ἐνῶ λίγο ἀργότερα θὰ ἀξιωθεῖ νὰ ἔχει στὸν ἀρχιεπισκοπικὸ θρόνο τῆς τῆ μεγάλης θεολογικῆ μορφῆ τοῦ Ἁγίου Ἐπιφανίου.²

Στὴν παροῦσα μελέτη θὰ ἐπικεντρωθοῦμε στὶς σημαντικὲς λειτουργικὲς πληροφορίες ποὺ ἀντλοῦμε γύρω ἀπὸ τὸ μυστήριον τοῦ Βαπτίσματος στὴν Κύπρο μέσα ἀπὸ τὰ πρῶμα ἀγιολογικὰ κείμενα «τῶν ἐν Κύπρῳ» διαλαμψάντων Ἁγίων μεταξὺ τοῦ 4ου καὶ τοῦ 7ου

αἰώνα.³

Α. Ὁ Βίος τοῦ Ἁγίου Ἡρακλειδίου (μέσα ἢ β' μισὸ τοῦ 5ου αἰ. – BHG 743):⁴

Στὸν Βίο περιγράφονται συνολικὰ ὀκτὼ περιπτώσεις βαπτίσεων συμπεριλαμβανομένης καὶ αὐτῆς τοῦ Ἁγίου Ἡρακλειδίου:

1. Βάπτισμα τετρακοσίων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, ἀνάμεσά τους ἡ Τροφίμη μὲ τὸν γιό καὶ τὴ συγγένισά της Μακεδονία.⁵

2. Βάπτισμα ναυτικοῦ καὶ ὄσων ἐσώθησαν στὸ πλοῖο ἀπὸ βέβαιο θάνατο στὴ φουρτουνιασμένη θάλασσα.⁶

3. Βάπτισμα Ἁγίου Ἡρακλειδίου

² Γιὰ τὴν εἰσαγωγή καὶ ἐδραίωση τοῦ χριστιανισμοῦ στὴν Κύπρο, βλ. αὐτ. 273-274 (μὲ ὅλη τὴν περαιτέρω βιβλιογραφία στὶς ὑποσημειώσεις 1-5).

³ Βλ. αὐτ. 275-276 καὶ ὑποσημ. 7. Βλ. ἐπίσης Στ. Εὐθυμιάδης, *Ἡ βυζαντινὴ ἀγιολογία τῆς Κύπρου. Οἱ ἄγιοι, οἱ συγγραφεῖς καὶ τὰ κείμενα (4^{ος} – 13^{ος} αἰῶνας)*, (Πηγὲς καὶ Μελέτες τῆς Κυπριακῆς Ἱστορίας 85) Λευκωσία 2020.

⁴ Γιὰ μιὰ βαθύτερη συζήτηση γύρω ἀπὸ τίς λειτουργικὲς πληροφορίες τῶν πρῶμων κυπριακῶν ἀγιολογικῶν κειμένων, βλ. Ἀρχμ. Γ. Α. Ἰωαννίδης, “Christian Initiation” 276-289. Γιὰ τὴν ἔκδοση τοῦ Βίου τοῦ Ἁγίου Ἡρακλειδίου, βλ. F. Halkin, “Les Actes Apocryphes de Saint Héraclide de Chypre disciple de l’apotre Barnabé”, *Analecta Bollandiana* 82 (1964) 133-170.

⁵ Αὐτ. 143-144: «Εἰσελθοῦσα δὲ Τροφίμη εἰς τὸν κοιτῶνα αὐτῆς ἔλαβεν ὀθόνην λαμπρὰν καὶ ἐνέδυσεν ἑαυτήν, ὁμοίως καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς· καὶ ἡ μηδέποτε ὀφθεισά τι, λαβομένη τὸν υἱὸν αὐτῆς καὶ Μακεδονίαν τὴν αὐτῆς συγγενίδα ἐξῆλθεν ἅμα τοῖς ὁσίοις πατράσιν βοῶσα καὶ λέγουσα· «Πιστεύω εἰς Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν ὑφ’ ὑμῶν κηρυσσόμενον.» Καὶ ἀπελθόντων ἡμῶν ἐν τῷ ναῷ τοῦ Θεοῦ, ἔδωκεν αὐτοῖς εἰρήνην ὁ ὅσιος πατὴρ ἡμῶν Ἡρακλείδιος· καὶ ἐβαπτίσθησαν ἄνδρες καὶ γυναῖκες ὡσεὶ τετρακόσιοι· καὶ ἦν πολλὴ χαρὰ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ».

⁶ Αὐτ. 144-146. «Ὁ δὲ πατὴρ Ἡρακλείδιος μὴ μελλήσας, λαβόμενος τοῦ θεοῦ λόγου κατήχησεν αὐτοὺς ... καὶ ταῦτα εἰπὼν ἐκέλευσεν τῆς ἀφέσεως τὸ λουτρὸν γενέσθαι· καὶ λαβὼν ἐβάπτισεν αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος», αὐτ. 145.

ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους Βαρνάβα καὶ Μᾶρκο.⁷

4. Βάπτιση δεκαπέντε ἐθνικῶν ἀνδρῶν.⁸

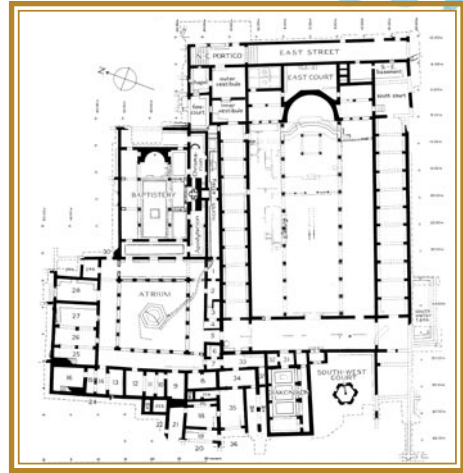
5. Βάπτιση Τιμοθέου «ἀπὸ χωρίου Λαμπαδιοῦ».⁹

6. Βάπτιση φωτιζομένων ἀπὸ τὸ χωριὸ Πέρα.¹⁰

7. Βάπτιση Ἀλεξάνδρου, Γελασίου μὲ τοὺς τρεῖς υἱοὺς του.¹¹

8. Βάπτιση οἰκογένειας Φιλοθέου, μὲ τὴ σύζυγό του Νυμφᾶ καὶ τὸν γιό του Ἰέριο.¹²

Κατεξοχὴν μαρτυρεῖται τὸ ὁμαδικὸ βάπτισμα (Αρ. 1, 2, 4, 6, 7, 8), τὸ ὁποῖο φθάνει μέχρι καὶ τετρακόσιους ἀνθρώπους (Αρ. 1), χωρὶς νὰ ἀποκλείεται καὶ ἡ μεμονωμένη περίπτωση βάπτισης πιστοῦ, ὅπως

Σχέδιο Βασιλικῆς Κουρίου μὲ τὸν χῶρο τοῦ Βαπτιστηρίου (A. H. S. Megaw, Kourion. Excavations in the Episcopal Precinct, (Dumbarton Oaks Studies 38) Washington D.C. 2007, σ. 75)

⁷ Αὐτ. 150-151.

⁸ Αὐτ. 151-152: «Πρωΐας δὲ γενομένης, συνήλθον οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου βοῶντος οὕτως· «Οἱ τοῦ Θεοῦ δούλοι, ἐλεήσατε ἡμᾶς.» Εἶπεν δὲ πρὸς Μνάσωνα ὁ πατὴρ Ἡρακλείδιος· «Δῶμεν αὐτοῖς τὸ λουτρὸν τῆς ζωῆς.» Γεναμένης δὲ πάσης τῆς ἀποκρισεως, ἐβαπτίσθησαν ἄνδρες τε ὡσεὶ ἑξήκοντες.»

⁹ Αὐτ. 154-155: «Τιμόθεος ... παρεκάλει τὸν πατέρα Ἡρακλείδην λέγων· «Πάτερ, οὐ βούλομαι ἀπελθεῖν εἰς τὴν ἐμὴν χώραν, ἀλλὰ δέομαί σου, ποιήσον με χριστιανόν.» Καὶ λαβὼν κατήχησεν αὐτὸν καὶ ἐβάπτισεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.»

¹⁰ Αὐτ. 156-158. «Πληρωθείσης δὲ τῆς Τεσσαρακοστῆς καὶ φθασάντων τῶν σωτηρίων ἡμερῶν τοῦ πάθους τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ... οἱ ἐν τῷ προαστείῳ Πέραν οἰκοῦντες δούλοι Θεοῦ ὅσοι ἦσαν προσελθόντες τῷ βαπτίσματι», αὐτ. 156.

¹¹ Αὐτ. 158-160. «Οἱ δὲ προσέπεσαν τοῖς ποσὶν Μνάσωνος τοῦ διδασκάλου βοῶντες· «τὸν Ἰησοῦν, ὃν κηρύττετε, ποιήσον ἡμᾶς χριστιανούς, οἷος εἶ καὶ σύ.» ... Καὶ ἀνελθὼν ὁ πατὴρ ἡμῶν Μνάσων ἀνήγγειλεν τῷ πατρὶ ἡμῶν Ἡρακλείδῃ πάντα· καὶ ἐπιτρέπει Μνάσωνι τῷ πατρὶ καὶ Ἀετίῳ τῷ διακόνῳ καὶ τοῖς λοιποῖς κατελθεῖν καὶ δοῦναι αὐτοῖς τὴν ἐν Κυρίῳ σφραγίδα. Καὶ ἦν πολλὴ χαρὰ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ», αὐτ. 159-160.

¹² Αὐτ. 160-163.

ἐκεῖνη τοῦ Ἁγίου Ἡρακλείδου (Αρ. 3) καὶ τοῦ Τιμοθέου (Αρ. 5). Τὸ βάπτισμα ἀπευθύνεται κυρίως σὲ ἐνήλικες, τρεῖς δὲ περιπτώσεις ἀναφέρονται καὶ σὲ βαπτίσεις οἰκογενειῶν (Αρ. 1, 7, 8).

Συνοψίζουμε στὴ συνέχεια τὰ βασικά στάδια τῆς πορείας μέχρι καὶ τὸ βάπτισμα ὅπως καταγράφονται στὶς ὀκτὼ παραπάνω περιπτώσεις:

ἽΟλες οἱ περιπτώσεις βαπτίσεων προϋποθέτουν ἔντονη ἐπιθυμία καὶ ἐπίμονη αἴτηση, ἐλεύθερη ἀπόφαση καὶ βούληση τῶν ὑποψήφιων.¹³

Ἡ οὐσιαστικὴ κατήχησις ἀποτελεῖ ἀπαραίτητη προϋπόθεση γιὰ προετοιμασία τῶν ὑποψήφιων. Τὴν εὐθύνη τῆς κατήχησης ἔχει ἀποκλειστικὰ ὁ ἐπίσκοπος¹⁴ βοηθούμενος ἀπὸ τοὺς πρεσβυτέρους, ἐνῶ αὐτὴ γίνεται συστηματικὰ, στὴ βάση

τῆς ἐρμηνείας τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ σκοπὸ ἔχει νὰ ὀδηγήσει στὴν ἐσωτερικὴ ἀλλοίωση τῶν κατηχομένων.¹⁵

Τὸ τελευταῖο στάδιο τῆς κατήχησης ἐπικεντρώνεται ἀποκλειστικὰ στὴν προετοιμασία γιὰ τὸ βάπτισμα μέσα ἀπὸ τὰ κείμενα τῶν προφητῶν καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης.¹⁶

Οἱ ἀπαραίτητες προβαπτισματικὲς ἀκολουθίες περιλαμβάνουν τὴν τελικὴ καταληκτικὴ κατήχησις, τὴν ἀπόταξι τοῦ Σατανᾶ, τὴ σύνταξι μὲ τὸν Χριστὸ μὲ τὴν ὁμολογία τῆς πίστεως, ὁ ἐπίσκοπος δίνει τὴν εὐλογία τῆς εἰρήνης στὸ ναὸ καὶ ἀκολουθεῖ τὸ βάπτισμα.¹⁷

Κατεξοχὴν περίοδος ἐτοιμασίας τῶν κατηχομένων γιὰ νὰ λάβουν τὸ βάπτισμα εἶναι ἡ Μεγάλῃ Τεσσαρακοστῇ μὲ τις βαπτίσεις νὰ τελοῦνται στὴν ἀγρυπνία τοῦ Πά-

¹³ Αὐτ. 145, 151, 155. Αὐτ. 159: «Οἱ δὲ προσέπεσαν τοῖς ποσὶν Μνάσωνος τοῦ διδασκάλου βοῶντες· «Τὸν Ἰησοῦν, ὃν κηρύττεις, ποίησον ἡμᾶς χριστιανούς, οἷος εἶ καὶ σύ.» Βλ. ἐπίσης αὐτ. 162: «Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα προσέπεσαν τοῖς ποσὶν τοῦ πατρὸς Ἡρακλείδου λέγοντες· «Πιστεύομεν εἰς τὸν ὑπὸ σοῦ κηρυσσόμενον Θεόν, ὅτι μεγάλα δύναται. Ἄξιούμέν σε, πάτερ, ποίησον ἡμᾶς χριστιανούς γενέσθαι.» Καὶ ταῦτα ἀκούσαντες οἱ ὅσοι πατέρες Ἡρακλείδιος καὶ Μνάσων εἶπαν αὐτοῖς· «Οἱ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην, ἔλθετε ἐν τῷ ναῷ τοῦ Θεοῦ· καὶ αὐτὸς ὑμῖν δώσει τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν».

¹⁴ Αὐτ. 145: «Ὁ δὲ πατὴρ Ἡρακλείδιος μὴ μελλήσας, λαβόμενος τοῦ θείου λόγου κατήχησεν αὐτοὺς λέγων ...». Αὐτ. 155: «καὶ λαβὼν κατήχησεν αὐτόν ...». Αὐτ. 162: «κατηχοῦντον ὑπὸ τῶν θείων γραφῶν».

¹⁵ Αὐτ. 151: «καὶ τούτων ἀκούων τῶν ῥημάτων κατενυσσόμενῃ τῇ ψυχῇ καὶ οὐκ ἐδυνάμην ὑποστρέψαι· ἀλλ' ἐπὶ πλεῖον κατηχοῦν με».

¹⁶ Αὐτ. 145-146, 156-158, 162-163.

¹⁷ Αὐτ. 143-144. Βλ. ἐπίσης αὐτ. 152: «γεναμένης δὲ πάσης τῆς ἀποκρισεως, ἐβαπτίσθησαν ἄνδρες τε ὡσεὶ ἐ΄».

σχα (Αρ. 6).¹⁸

Ὁ ἐπίσκοπος συνοδευόμενος καὶ συνεπικουρούμενος ἀπὸ ἱερεῖς, διακόνους καὶ διακόνισσες, προΐσταται τῶν ὁμαδικῶν βαπτίσεων στὸ βαπτιστήριο,¹⁹ ἐὰν δὲ παραστῆ ἀνάγκη, δίνει ὁ ἴδιος ἐντολὴ σὲ ἱερεῖς καὶ διακόνους γιὰ τέλεση τοῦ μυστηρίου.²⁰

Οἱ διάκονοι προσφέρουν τοὺς ὑποψήφιους γιὰ βάπτισμα στοὺς ἱερεῖς γιὰ τὴ χρήση μὲ τὸ ἐπορκιστὸ ἔλαιο καὶ ἐν συνεχείᾳ ὁ ἀρχιερέας τελεῖ τὴν τριττὴ βάπτισμα στὸ νερὸ στὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας Τριάδας.²¹

Ἡ τριττὴ βάπτισμα στὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας Τριάδας γίνεται στὸ νερὸ,²² εἴτε τοῦ βαπτιστηρίου τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ,²³ εἴτε τοῦ ποταμοῦ.²⁴

Παρόλο πὺ δὲν γίνεται ἄμεση ἀναφορὰ στὴ χρήση μὲ τὸ Ἅγιο Μύρο, αὐτὴ θεωρεῖται αὐτονόγη καὶ ἀκο-

*Βασιλικὴ Κουρίου
μὲ τὸν χώρο τοῦ Βαπτιστηρίου
(Φωτογραφία Τμήμα
Ἀρχαιοτήτων Κύπρου)*

λουθεῖ ἀμέσως μετὰ τὴν τριττὴ βάπτισμα στὸ νερὸ. Στὴν περίπτωση τῆς βάπτισμα τῶν ναυτικῶν (Αρ. 2), ἔμμεσα γίνεται ἀναφορὰ στὴν ἐπέλευση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μετὰ τὴ βάπτισμα στὸ νερὸ.²⁵

Ἐνδυση μὲ τὰ ἐμφότεια ἐνδύμα-

¹⁸ Αὐτ. 156: «Πληρωθεῖσης δὲ τῆς τεσσαρακοστῆς καὶ φθασάντων τῶν σωτηρίων ἡμερῶν τοῦ πάθους τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ... οἱ ἐν τῷ προαστείῳ Πέραν οἰκοῦντες δούλοι Θεοῦ ὅσοι ἦσαν προσελθόντες τῷ βαπτίσματι ...».

¹⁹ Αὐτ. 162-163.

²⁰ Αὐτ. 160: «Καὶ ἀνελθὼν ὁ πατήρ ἡμῶν Μνάσων ἀνήγγειλεν τῷ πατρὶ ἡμῶν Ἡρακλειδῆ πάντα· καὶ ἐπιτρέπει Μνάσωνι τῷ πατρὶ καὶ Ἀετίῳ τῷ διακόνῳ καὶ τοῖς λοιποῖς κατελθεῖν καὶ δοῦναι αὐτοῖς τὴν ἐν Κυρίῳ σφραγίδα».

²¹ Αὐτ. 162-163: «καὶ λαβόντες Ἀέτιος καὶ Κλήσιππος οἱ διάκονοι προσέφερον ἕνα ἕκαστον αὐτῶν τοῖς πρεσβυτέροις Μνάσωνι καὶ Γρηγορίῳ, οἵτινες τὸ ἔλαιον τῆς χρίσεως ἤλειψον· καὶ ἐβάπτισαν αὐτοὺς (= ὁ πατήρ Ἡρακλειδῆς) εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος».

²² Αὐτ. 145, 151, 155, 163.

²³ Αὐτ. 162-163.

²⁴ Αὐτ. 151: «Καὶ ἐλθόντες εἰς Σολίου ποταμὸν ἐβάπτισάν με εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος».

²⁵ Αὐτ. 145: «τῆς τοῦ Χριστοῦ σωτηρίας ἡμᾶς καταξίωσον καὶ δούλους ἡμᾶς κατα-

τα «ὀθόνην λαμπράν».²⁶

Οἱ νεοφώτιστοι εἰσέρχονται σπὸν κυρίως ναό (καθεδρικό) καὶ μετέχουν γιὰ πρώτη φορά στή Θεία Λειτουργία με ἀποκορύφωμα τῆ Θεία Κοινωνία. Ἀκολουθοῦν οἱ ἐπισκοπικὲς νουθεσίαι καὶ ἡ ἀπόλυση. Ἡ ἐπόμενη σύναξη τὸ πρωὶ σπὸν καθεδρικό ναὸ προϋποθέτει τῆ συμμετοχὴ τῶν νεοφώτιστων.²⁷

Ἡ βάπτισμα ἀποτελεῖ κορυφαῖο ἐκκλησιαστικὸ γεγονός πὸν ἀφορᾷ ὅλη τὴν τοπικὴ Ἐκκλησία, ἡ ὁποία καὶ συμμετέχει ἐνεργὰ σὲ αὐτό, «καὶ ἦν πολλὴ χαρὰ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ».²⁸

Τὸ βάπτισμα ὀνομάζεται «τῆς ἀφέσεως τὸ λουτρὸν»,²⁹ «τὸ λουτρὸν τῆς ζωῆς»,³⁰ «λουτρὸν τῆς παλλιγενεσίας»,³¹ «ἐν Κυρίῳ σφραγίδα»³² βασικοὶ θεολογικοὶ καὶ λειτουργικοὶ ὅροι τῆς χριστια-

νικῆς γραμματείας τῶν τεσσάρων πρώτων αἰώνων.

Στὴν περίπτωσι Ἄρ. 8 διασώζεται ἡ πλήρης περιγραφή τῆς ἀκολουθίας τοῦ βαπτίσματος: κήρυγμα, αἴτησι γιὰ νὰ γίνουσι χριστιανοί, ἄφιξι στὴν Ἐκκλησία, εἴσοδος σπὸν ναό (οἱ διάκονοι μεταφέρουσι τὰ Εὐαγγέλια), προβαπτισματικὲς διατάξεις (καταληκτικὴ κατήχησι καὶ ὁμολογία τῆς πίστες), οἱ διάκονοι προσφέρουσι τοὺς ὑποψήφιους, ἡ χρῆσι τῶν ὑποψήφιων με τὸ ἐπορκιστὸ ἔλαιο ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς, βάπτισμα σπὸν ὄνομα τῆς Ἁγίας Τριάδας, συμμετοχὴ στὴ Θεία Λειτουργία καὶ στὴ Θεία Κοινωνία.³³

Β. Ὁ Βίος τοῦ Ἁγίου Αὐξιβίου (μέσα 5ου αἰ. – BHG 204):³⁴

Ἄναφορὰ γίνεται σπὸν βάπτισμα πὸν λαμβάνει ὁ Ἅγιος Αὐξίβιος

ξιωθῆναι αὐτοῦ ποίησον (= διὰ τοῦ βαπτίσματος)· καὶ Πνεύματος Ἁγίου ἡμᾶς ἐμπλησον (= με τὸ χρῆσμα τοῦ Ἁγίου Μύρου), ἵνα εἴμεθα σὺν σοί· καὶ τὰς ψυχὰς ἡμῶν διάσωσον εἰς τοὺς αἰῶνας».

²⁶ Αὐτ. 143.

²⁷ Αὐτ. 158. Βλ. ἐπίσης 163: «Καὶ πληρωθέντος τοῦ μυστηρίου τοῦ Θεοῦ, μετελάβομεν πάντες τὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ».

²⁸ Αὐτ. 144, 160.

²⁹ Αὐτ. 145.

³⁰ Αὐτ. 152.

³¹ Αὐτ. 156.

³² Αὐτ. 160.

³³ Αὐτ. 162-163.

³⁴ J. Noret, *Vita Sancti Avxibii*, (Corpus Christianorum Series Graeca 26) Brepols 1993- (ἐπιμέλεια ἔκδοσης) Π. Λαζάρου, Ὁ Ἅγιος Αὐξίβιος Α' ἐπίσκοπος Σόλων, Εὐρύχου-Λευκωσία 2015.

ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους Βαρνάβα καὶ Μάρκο: ὑπογραμμίζεται ὁ πόθος, ἡ πίστις καὶ ὁ ζήλος του γιὰ τὸν Χριστό, ἡ κατήχησις πὺν λαμβάνει καὶ ἡ βάπτισις στὸ ὕδωρ τῆς πηγῆς εἰς τὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας Τριάδας, καὶ τέλος ἡ μετάδοσις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μὲ ἐπίθεσις τῶν χειρῶν τοῦ Ἀποστόλου.³⁵

*Βασιλικὴ Κουρίου,
βαπτισματικὴ κολυμβήθρα
(Φωτογραφία Thomas Sagory)*

Σὲ ἀκόμη τρεῖς ἀναφορὲς σημειώνεται ἡ ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Αὐξιβίου διδασκαλία τῶν κατηγουμένων, ὁμολογία πίστεως καὶ χορήγησις τοῦ ἁγίου βαπτίσματος στὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας Τριάδας:

1. «Ἡμέρα δὲ καὶ ἡμέρα προσετίθετο ὁ ὄχλος τῷ Κυρίῳ πιστεύων, καὶ ἐβαπτίζοντο εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν ... ἐθεράπευεν πάντας διὰ τῆς ἐπικλήσεως τῆς ἀχράντου καὶ ζωοποιῦ Τριάδος· καὶ πιστεύοντες ἐβαπτίζοντο».³⁶

2. Βάπτισις τοῦ Αὐξιβίου ἀπὸ τὸ χωριὸ Σολοποταμίῳ «Πάτερ δὸς μοι τὴν ἐν Χριστῷ σφραγίδα». Καὶ

λαβόμενος ἀπὸ τῶν θείων γραφῶν, καὶ διδάξας αὐτὸν τὰ περὶ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ Ἁγίου Πνεύματος, ἐβάπτισεν αὐτὸν εἰς τὸ ὄνομα τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίῳ Τριάδος».³⁷

3. Βάπτισις τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ἁγίου Αὐξιβίου Θεμισταγόρα μετὰ τῆς συζύγου του «καὶ ἦσαν λοιπὸν ἐν τῷ ἐπισκοπείῳ διδασκόμενοι ὑπὸ τοῦ μακαρίου Αὐξιβίου. Καὶ ἐβάπτισεν αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος».³⁸

³⁵ «Ὁ δὲ ἀπόστολος, ἰδὼν ὅτι ἔχει πόθον εἰς τὸν Χριστόν, καὶ ὅτι ἀνὴρ πιστὸς καὶ λόγιος ἐστίν, κατηχῆσας αὐτὸν ἱκανῶς, καὶ διδάξας τὸν περὶ τῆς ἀληθείας λόγον τοῦ Θεοῦ, κατελθὼν ἐπὶ τὴν πηγὴν, ἐβάπτισεν αὐτὸν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Καὶ μετὰ τὸ βαπτισθῆναι αὐτὸν ἐπιθεὶς αὐτῷ τὰς χεῖρας, ἔδωκεν αὐτῷ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον», J. Noret, *Vita Sancti Anxibii*, (Corpus Christianorum Series Graeca 26) Brepols 1993, 180-181 (8.89-96).

³⁶ Αὐτ. 190 (16.295-306).

³⁷ Αὐτ. 190 (17.312-316).

³⁸ Αὐτ. 192 (20.354-357).

Γ. Ὁ Βίος τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνα ἐπισκόπου Τριμυθοῦντος, ἔργο ἐπισκόπου Πάφου Θεοδώρου (ἔτος 655 – BHG 1647):³⁹

Ὁ ἐπίσκοπος Πάφου Θεόδωρος ἐκφώνησε τὸν λόγο ἀφιερωμένο στὸν ἐορτάζοντα Ἅγιο Σπυρίδωνα στὸ ἀρχιερατικὸ συλλεiturγο ποὺ ἔλαβε χώρα ἀνήμερα τῆς ἐορτῆς καὶ πανήγυρης τοῦ Ἁγίου στίς 14 Δεκεμβρίου στὸν ὁμώνυμο Ναὸ του στὴν Τρεμετουσιᾶ, ἐνώπιον τοῦ χαριτόβρυτου ἀγίου λειψάνου καὶ τοῦ τάφου τοῦ Ἁγίου. Ὁ ἴδιος ὁ συγγραφέας ἐξηγεῖ ὅτι γιὰ τὸν Βίο ἀνέτρεξε καὶ στηρίχθηκε τόσο σὲ προγενέστερες γραπτές πηγές ἀλλὰ καὶ ἀναζήτησε καὶ κατέγραψε προφορικές παραδόσεις καὶ μαρτυρίες, οἱ ὁποῖες ἀνάγονται κοντὰ στὴν ἐποχὴ τῆς ζωῆς τοῦ Ἁγίου (ἀ' μισὸ 4ου αἰ.).

Σώζονται δύο ἀναφορές σὲ βάπτισμα ἀπὸ τὸν Ἅγιο Σπυρίδωνα:

1. Ὁ εἰδωλολάτρης σύζυγος τῆς «φιλόχριστης Σωφρονίας», Ὀλυμπος, ἀρνεῖται τὴν ἐθνικὴ πίστη, ὁμολογεῖ πίστη στὸν Χριστό, δέχεται ἐκτεταμένη κατήχηση ἀπὸ τὸν ἅγιο ἐπίσκοπο καὶ τέλος συγκατατίθεται καὶ λαμβάνει τὸ ἅγιο βάπτισμα.⁴⁰

2. Ἡ ἄφιξη τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνα στὴν Ἀλεξάνδρεια καὶ ἡ συντριβὴ τοῦ εἰδωλολατρικοῦ ἀγάλματος γίνεται αἰτία μεταστροφῆς πολλῶν ἐθνικῶν στὴν πίστη τοῦ Χριστοῦ, οἱ ὁποῖοι καὶ λαμβάνουν τὸ βάπτισμα στὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας Τριάδας ἀπὸ τὸν πατριάρχη Ἀλεξανδρείας.⁴¹

(συνεχίζεται σὲ ἐπόμενο τεῦχος)

³⁹ P. Van den Ven, *La Légende de S. Spyridon évêque de Trimithonte*, (Bibliothèque du Muséon 33) Louvain 1953· (ἐπιμέλεια ἔκδοσης) Ἀρχιμ. Γ. Α. Ἰωαννίδης, *Βίος τοῦ Ἁγίου καὶ θαυματουργοῦ Σπυρίδωνος ἐπισκόπου Τριμυθοῦντος*, Ἱερά Μητρόπολις Τριμυθοῦντος - Ἰδάλιο 2021².

⁴⁰ «λοιπὸν δὲ καὶ τοῦ ἀγίου πατρὸς ἡμῶν πολλὰ κατήχησαντος τὸν ἄνδρα, ἐπέισθη δέξασθαι τὴν ἐν Χριστῷ σφραγίδα, ὥστε γενέσθαι χαρὰν μεγάλην ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ διὰ τῆς παρουσίας τοῦ ἀγίου», βλ. P. Van den Ven, *La Légende de S. Spyridon évêque de Trimithonte*, (Bibliothèque du Muséon 33) Louvain 1953, 73.12-16.

⁴¹ Αὐτ. 87.8 – 88.1: «πλήθη Ἑλλήνων τε καὶ ἐθνικῶν, ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν ἐπίστευσαν τῷ Χριστῷ καὶ προσήλθον τῇ ἀγίᾳ τοῦ Θεοῦ καθολικῆ ἐκκλησίᾳ. οὐστὶνας ὁ πατριάρχης δεξάμενος παρεκάλει τὸν ἅγιον δούλον τοῦ Θεοῦ Σπυρίδωνα δοῦναι αὐτοῖς τὴν ἐν Χριστῷ σφραγίδα, ὡς δι' αὐτοῦ προσελθοῦσιν τῇ τῶν χριστιανῶν ὀρθοδόξῳ πίστει. ὁ δὲ ἀληθῶς ταπεινόφρων καὶ ἅγιος τοῦ Θεοῦ ἱεράρχης τοῦτο ποιῆσαι ἀνένευσεν, τῷ δὲ ἀγιωτάτῳ πάπῳ τοῦτο ποιεῖν ἐδυσώπει, ὡς τούτου ὑπὸ τοῦ Θεοῦ προχειρισθέντος αὐτόθι. ὁ δὲ ἀγιώτατος πατριάρχης μετὰ πολλῆς αἰδοῦς τε καὶ εὐλαβείας τὰ ὑπὸ τοῦ δικαίου αὐτῷ ἐνταλθέντα ὡς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ προσταθέντα ἐποίησεν, καὶ ἐβάπτισεν ἅπαντα τὸν προσελθόντα λαὸν εἰς τὸ ὄνομα τῆς τρισυποστάτου μᾶς οὐσίας Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ Ἁγίου Πνεύματος».

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ

Ἐκκλησιαστική

ΜΑΪΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2023 - ΤΕΥΧΟΣ 55^ο

ΙΕΡΑ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ ΚΥΠΡΟΥ

Ἡ Ὁρθόδοξη
Κατήχηση
στή σύγχρονη
ἐποχή

Ἐπισκόπου
Καρπασίας
κ. Χριστοφόρου

Σελ. 340

Ἡ πνευματική
ζωή στήν
οἰκογένεια

Ἐπισκόπου
Νεαπόλεως
κ. Πορφυρίου

Σελ. 344

Ἐπανεαγγελι-
σμός καί μάθημα
Θρησκευτικῶν

Γιάννη
Ἄντωνιάδη

Σελ. 352

Ἐν τῇ Κοιμήσει
τόν κόσμον οὐ κατέλιπε...»
Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου
κ.κ. Γεωργίου. Σελ. 324

Περιεχόμενα

« Ἐν τῇ Κοιμίσει τόν κόσμον οὐ κατέλιπε...»
Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου
Κύπρου κ.κ. Γεωργίου.....324

ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ - ΕΡΜΗΝΕΙΑ Κ.Δ.

Ἀπόστολος τῆς Ἀποτομῆς τῆς Τιμίας
Κεφαλῆς τοῦ Τιμίου Προδρόμου
Διακ. Μιχαὴλ Νικολάου.....329

Εὐαγγέλιο ἐορτῆς Ἁγίου Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ
Πρωτ. Κων/νου Α. Κωνσταντίνου.....333

ΑΦΙΕΡΩΜΑ: Ἡ διά βίου κατη- χητική ἀγωγή τῆς Ἐκκλησίας

Ἡ Ὁρθόδοξη Κατήχηση στή σύγχρονη ἐποχή
Ἐπισκ. Καρπασίας κ. Χριστοφόρου..340

Ἡ πνευματική ζωή στήν οἰκογένεια
Ἐπισκ. Νεαπόλεως κ. Πορφυρίου.....344

Ἡ κατήχηση τῶν πιστῶν ὡς διαρκῆς ποι-
μαντική ἀνάγκη στήν ζωή τῆς Ἐκκλησίας
Πρωτ. Μιχαὴλ Βοσκοῦ.....348

Ἐπανευαγγελισμός καί μάθημα Θρησκευτικῶν
Γιάννη Ἀντωνιάδη.....352

Οἱ Κατηχήσεις τοῦ Ἁγίου Κυρίλλου Τερο-
σολύμων
Πρωτ. Σωκράτη Ἀνδρέου.....355

Κατασκίνωση Ἁγίου Νικολάου τῆς Στέ-
γης. Τά ἥρωικά χρόνια
Εὐδόκιου Δημητρίου.....359

Κατασκίνωση «Ἁγίου Νικολάου τῆς Στέ-
γης». Ἀπό τά χρόνια τῆς Ἀνεξαρτησίας μέ-
χρι τίς μέρες μας
Ἀντωνίου Χαραλάμπους.....368

Κατασκηνώσεις τῶν κατηχητικῶν σχο-
λείων Ἀρχιεπισκοπῆς
ἤ Μιχαῆλ Εὐσταθίου.....373

Στόν Ἅγιο Νικόλαο τῆς Στέγης
Νίκου Ὁρφανίδη.....375

Ἀναμνήσεις ἀπό τό Στρατόπεδο Ἁγίου
Νικολάου
Παναγιώτη Παναγιωτόπουλου.....378

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

Ἡ ἀκολουθία τοῦ βαπτίσματος μέσα ἀπό
τά πρώιμα κυπριακά ἀγιολογικά κείμενα
(4ος-7ος αἰ.)
Ἀρχιμ. Γρηγόριου Ἀ. Ἰωαννίδη.....380

Λιγότευει ἡ ἀλήθεια, ἀλλά ἔχουμε τίν
Ἀλήθεια
Νίκης Τρακοσιῆ.....390

ΜΝΗΜΕΙΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΕΣ

Ἐκκλησιαστικοί θησαυροί ἀπό τί μονή
τοῦ Ἁγίου Νικολάου τῆς Στέγης καί τό με-
τόχι τῆς, Παναγία ἡ Ἀποθεριώτισσα, στήν
Κακοπετριά
Χριστόδουλου Χατζηχριστοδούλου.....394

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΜΙΚΡΟΥΣ ΜΑΣ ΦΙΛΟΥΣ

Ἡ δική μου ἐξωσχολική δραστηριότητα
Ἐλένης Ἀναστασίας.....398

Ἡ ἀκολουθία τοῦ βαπτίσματος μέσα ἀπὸ τὰ πρῶιμα κυπριακὰ ἀγιολογικὰ κείμενα (4ος - 7ος αἰ.)

Ἀρχιμ. Γρηγόριου Ἀ. Ἰωαννίδη
Ἐπίκουρου Καθηγητῆ Λειτουργικῆς
Θεολογικῆς Σχολῆς Ἐκκλησίας Κύπρου

(συνέχεια ἀπὸ προηγούμενο τεῦχος)

Δ. Ὁ Βίος τοῦ Ἁγίου Ἐπιφανίου (μέσα 5ου αἰ. – BHG 596-597):¹

Ὁ Βίος ἀναφέρεται σὲ ἀρκετὲς περιπτώσεις βαπτίσεων:

1. Καταρχὴν γίνεται λόγος γιὰ τὴν βάπτισι τοῦ Ἁγίου Ἐπιφανίου καὶ τῆς ἀδελφῆς του (29D-33A).² Βασικὴ προϋπόθεσι γιὰ τὴν βάπτισι εἶναι ἡ κατάθεσι τῆς ἰδίας ἐλεύθερης βούλησις τῶν ὑποψήφιων.³ Ὁ ἐπίσκοπος εἶναι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος μπορεῖ νὰ κρίνει καὶ νὰ ἀποφασίζει γιὰ τὴν βάπτισι ἐνὸς ὑποψήφιου,⁴ γι'

αὐτὸ ἐπισκέπτονται τὸν ἐπίσκοπο καὶ γνωστοποιοῦν τὴν ἐπιθυμία τους γιὰ νὰ λάβουν τὸ βάπτισμα ὁ Ἅγιος Ἐπιφάνιος μετὴν ἀδελφῆ του. Ὁ ἐπίσκοπος ἀναθέτει τὴν κατήχησι τῶν δύο στὸν μοναχὸ Λουκιανό. Ἡ κατήχησι γίνεται μετὰ ἀναφορὰ στὴν Ἁγία Γραφή. Στὸ τέλος τῆς κατήχησις καὶ μετὰ γνώμονα τὴν ἐλεύθερη καὶ ἀληθινὴ ἔκφρασι ἐπιθυμίας γιὰ βάπτισι ἀπὸ τοὺς κατηχουμένους, ὁ κατηχητὴς τοὺς παρουσιάζει στὴν Ἐκκλησία ἐνώ-

¹ Παραπέμπουμε στὴν κριτικὴ ἔκδοσι τοῦ Βίου (ἀνέκδοτη μεχρι σήμερα): C. Rapp, *The Vita of Eriphanus of Salamis – an Historical and Literary Study*, vol. I-II (Worcester College, D. Phil.Thesis, Oxford) Michaelmas Term 1991. Βλ. ἐπίσης *Patrologiae Graeca* 41, 23-114.

² Περὶ τοῦ βαπτίσματος τοῦ Ἁγίου Ἐπιφανίου καὶ τῆς ἀδελφῆς του, βλ. Rapp, *Vita* 58-62 (κεφάλαια 8-11)· βλ. ἐπίσης PG 41, 29D-33A.

³ Rapp, *Vita* 58,2-4: «Ὁ δὲ Ἐπιφάνιος εἶπεν πρὸς Λουκιανόν· Καὶ τί κωλύει καὶ τὸ ἐμὲ γενέσθαι χριστιανόν; Ἀπεκρίθη Λουκιανός καὶ εἶπεν· Τὸ μὴ θέλειν κωλύει· τὸ γὰρ θέλειν πάρεστιν»· βλ. ἐπίσης PG 41, 29D.

⁴ Rapp, *Vita* 59,1-6: «Εἶπεν δὲ Ἐπιφάνιος πρὸς Λουκιανόν· Πρῶτον, πάτερ, ποιήσον με χριστιανόν, εἶθ' οὕτως ποιήσω πάντα τὰ προσταχθέντα μοι ὑπὸ σοῦ. Ὁ δὲ Λουκιανός εἶπεν πρὸς Ἐπιφάνιον· οὐκ ἔξεστί μοι παρεκτός τοῦ ἐπισκόπου ποιήσαι σε χριστιανόν. Ἀλλὰ γίνου τὰ πρὸς τὸν Θεόν, καὶ ἐγὼ ἀναγγελῶ τῷ ἐπισκόπῳ καὶ ποιήσει σε χριστιανόν»· βλ. ἐπίσης PG 41, 32A.

Βασιλική Αγίου Ἐπιφανίου, βαπτισματική κολυμβήθρα (Φωτογραφία Δρ. Ἀνδρέας Φούλιας)

πιοι τοῦ ἐπισκόπου. Μὲ τὴν ἄφιξη τοῦ ἐπισκόπου, οἱ δύο κατηχούμενοι, ἔπεσαν μὲ τὸ πρόσωπο στὴ γῆ παρακαλῶντας ὅπως λάβουν τὸ φῶτισμα τοῦ βαπτίσματος.⁵

Ἡ προβαπτισματικὴ τελικὴ κατήχηση γίνεται ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπο στὸν χώρο τοῦ βαπτιστηρίου στὴν παρουσία τῶν ἀναδόχων τῶν ὑποψήφιων. Ἀκολουθεῖ ἡ βάπτισμα καὶ ἡ μετοχή στὴ Θεία Κοινωνία. Οἱ νε-

οφώτιστοι παρέμειναν γιὰ τὶς ἐπόμενες ἑπτὰ ἡμέρες στὸ ἐπισκοπεῖο μαζί μὲ τὸν ἐπίσκοπο, ὅποταν μετὰ τὴν ὄγδοη ἡμέρα ἀπὸ τὸ βάπτισμά τους καὶ τὴν ἀπόλυση, ἐπέστρεψαν στὸ σπίτι τους. Ὁ Ἅγιος Ἐπιφάνιος ἔλαβε τὸ ἅγιο βάπτισμα στὴν ἡλικία τῶν δεκαἑξὶ ἐτῶν.⁶

2. Βάπτισμα Σαρακηνοῦ:⁷ μετανοεῖ καὶ ἀλλάζει ζωὴ, κατηχεῖται γιὰ περίοδο ἕξι μηνῶν ἀπὸ τὸν Ἅγιο. Στὸ τέλος τῆς κατήχησης, ὁ ὑποψήφιος, συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν διδάσκαλο καὶ κατηχητὴ του, Ἅγιο Ἐπιφάνιο, ἐπισκέπτονται τὸν Μέγα Ἰλαρίωνα, ὁ ὁποῖος τελεῖ τὴν προβαπτισματικὴ κατήχηση καὶ τὴ βάπτισμα στὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας Τριάδας. Ἀναχωροῦν ἀπὸ τὸν Μέγα Ἰλαρίωνα μόνο μετὰ τὴν ὄγδοη ἡμέρα ἀπὸ τὴ βάπτισμα.⁸

3. Ἡ βάπτισμα στὸν βασιλικὸ οἶκο τῆς Ῥώμης τῶν Ἀρκαδίου, Ὀνωρί-

⁵ Rapp, *Vita* 60,7-8: «ἐν τῷ εἰσιέναι τὸν ἐπίσκοπον, ἔπεσον ἐπὶ πρόσωπον καὶ παρεκάλουν ὥστε φωτίσαι αὐτούς»· βλ. ἐπίσης PG 41, 32C.

⁶ Rapp, *Vita* 61.11-62.2: «Μετὰ οὖν τὴν ἀπόλυσιν τοῦ εὐαγγελίου εἰσηλθεν ὁ ἐπίσκοπος ἐν τῷ φωτιστηρίῳ· καὶ ἐκέλευσεν εἰσελθεῖν Ἐπιφάνιον καὶ τὴν τούτου ἀδελφὴν καὶ Λουκιανὸν μετ' αὐτῶν, ὃς καὶ πατὴρ αὐτοῦ ἐγένετο ἐπὶ τοῦ ἁγίου φωτισματος. Ὁ δὲ ἐπίσκοπος διδάξας αὐτούς τὴν ἅπασαν ἀκολουθίαν, ἐβάπτισεν αὐτούς. Τῶν δὲ μεταλαβόντων τῶν θείων καὶ ἀθανάτων μυστηρίων, ἐκέλευσεν αὐτούς ὁ ἐπίσκοπος μετ' αὐτοῦ τὸ ἄριστον ποιῆσαι, ὁμοίως καὶ μένειν τὰς ἑπτὰ ἡμέρας ἐν τῷ ἐπισκοπιῳ»· βλ. ἐπίσης PG 41, 32D-33A.

⁷ Τὸ ὄλο περιστατικὸ κατήχησης καὶ βάπτισμα τοῦ Ἰωάννη, βλ. Rapp, *Vita* 67.7-68.5· βλ. ἐπίσης PG 41, 36A-D.

⁸ Rapp, *Vita* 67.14-68.2: «Λαβὼν οὖν ὁ μέγας Ἰλαρίων καὶ διδάξας με πᾶσαν τὴν ἀκολουθίαν, ἐβάπτισέν με εἰς ὄνομα Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ Ἁγίου Πνεύματος»· βλ. ἐπίσης PG 41, 36D.

ου και Προκλιανής:⁹ μετά από τὸ αἶτημα τῶν ὑποψήφιων γιὰ νὰ λάβουν τὸ βάπτισμα, ὁ Ἅγιος Ἐπιφάνιος λαμβάνει ἄδεια ἀπὸ τὸν οἰκεῖο ἐπίσκοπο τῆς Ρώμης νὰ τελέσει τὸ μυστήριον. Ἡ ὅλη ἀκολουθία λαμβάνει χώρα στὸ βαπτιστήριον («φωτιστήριον»), ὅπου ὁ Ἅγιος μετὰ τῆ θαυματουργικῆς ταραχῆ τοῦ ὕδατος βάπτισε τοὺς τρεῖς νέους στὴν κολυμβήθρα. Ἀκολουθοῦν γιὰ ἑπτὰ ἡμέρες οἱ μυσταγωγικὲς κατηχήσεις στοὺς νεοφώτιστους, ἐνῶ τὴν ὄγδοη ἡμέρα οἱ νεοφώτιστοι ἀλλάσσουν τὰ ἐμφώτεια ἐνδύματα.¹⁰

4. Ἀναφορὰ σὲ βαπτίσεις γίνεται ἐπίσης στὶς περιπτώσεις: βάπτισις τοῦ φιλοσόφου στὸν Μέγα Ἰλαρίωνα,¹¹ βάπτισις στὴν Κωνσταντία τοῦ ἄρχοντα Δράκου καὶ τῆς συζύγου του,¹² βάπτισις τοῦ πλούσιου

*Βασιλικὴ Ἁγίου Φίλωνος
στὸ Ριζοκάρπασο, Βαπτιστήριον
(Φωτογραφία Thomas Sagory)*

ἐθνικοῦ Συνεσίου, τῆς συζύγου καὶ τοῦ θεραπευθέντος υἱοῦ τοῦ Εὐστοργίου,¹³ βάπτισις τοῦ Ἰουδαίου νομικοῦ Ἰσαὰκ¹⁴ καὶ τῆς χήρας συζύγου τοῦ Φαυστινιανοῦ.¹⁵

Ε. Ὁ Βίος τοῦ Ἱερομάρτυρος Ἀρτέμονος πρεσβυτέρου Λαοδικείας τῆς Συρίας (5ος – 6ος αἰ. – BHG 175):¹⁶

⁹ Βλ. τὴν ὅλη διήγησις Rapp, *Vita* 163.1-165.5· πρβλ. ἐπίσης PG 41, 88C-89A.

¹⁰ Rapp, *Vita* 163.1-165.5: «Ὡς δὲ εἰσῆλθον ἐν τῷ φωτιστηρίῳ ἵνα φωτισθῶσιν ὑπὸ Ἐπιφάνιου καὶ τῆς πάσης ἀκολουθίας γεναμένης, ... εἰῶθει δὲ Ἐπιφάνιος ἕως ταραχῆ τὸ ὕδωρ, μηδένα ἐμβάλλειν ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ. Μετὰ δὲ τὸ φωτισθῆναι Ἀρχάδιον ... μετὰ δὲ τὸ φωτισθῆναι αὐτοὺς ἐποίησεν Ἐπιφάνιος τὰς ἑπτὰ ἡμέρας μετ' αὐτῶν, διδάσκων αὐτούς. Καὶ μετὰ τὸ ἀλλάξει αὐτοὺς τοὺς νεοφώτιστους ἐσθῆτας, εἶπεν Ἐπιφάνιος τοῖς βασιλεῦσιν· Μένετε, φησὶν, τέκνα ἐν καταστάσει· λύκος γὰρ οὐκέτι ἐγγίει πρὸς ὑμᾶς ... οἱ γὰρ Χριστῷ πιστεύσαντες Χριστὸν ἐνεδύσαντο καὶ αὐτὸν βοηθὸν ἔχουσιν»· βλ. ἐπίσης PG 41, 88C-89A.

¹¹ Rapp, *Vita* 104.10-13· βλ. ἐπίσης PG 41, 56A.

¹² Rapp, *Vita* 144.4-6· βλ. ἐπίσης PG 41, 77A-B.

¹³ Rapp, *Vita* 147.1-2· βλ. ἐπίσης PG 41, 79-80A.

¹⁴ Rapp, *Vita* 155.3-6· βλ. ἐπίσης PG 41, 84B-C.

¹⁵ Rapp, *Vita* 184.1-8· βλ. ἐπίσης PG 41, 97-98D.

¹⁶ R. Abicht, C. Reichelt, "Quellennachweise zum codex Suprasliensis", *Archiv für slavi-*

Ὁ Βίος παραδίδεται στὸ χειρόγραφο τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων Ἁγίου Σάββα 259 (ἔτος 1089-1090). Ὁ κώδικας γράφτηκε στὴν Κύπρο καὶ ἐνσωματώνει ἀρχαῖες τοπικὲς παραδόσεις γιὰ τὸν Ἅγιο (χρονολογούνται στὸν 5ο – 6ο αἰ.).¹⁷

Ἄναφορὲς σὲ βαπτίσεις:

1. Τὸ βάπτισμα στὸ ὕδωρ χαρακτηρίζεται «λουτρὸν τῆς ἀφθαρσίας»,¹⁸ παρέχει τὴν ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τὴν ἀληθινὴ θεία υἰοθεσία («ἵνα ῥυσθῶ τῶν ἁμαρτιῶν μου καὶ γένωμαι αὐτοῦ ἀληθινός

παῖς»),¹⁹ ἐπίθεση τῶν χειρῶν, φωτισμός, χρῆση τοῦ Ψαλμοῦ 26,1 («Κύριος φωτισμός μου καὶ Σωτῆρ μου, τίνα φοβηθήσομαι»), ἔνδυση λευκῶν ἐμφώτειων ἐνδυμάτων.²⁰ Τὴν ἐπόμενη μέρα τὸ πρωὶ ὅλοι οἱ νεοφώτιστοι μετέχουν στὴ Θεία Κοινωνία.²¹

2. Γίνεται ἀναφορὰ στὸ βαπτιστήριον ποὺ οἰκοδόμησε ὁ Ἅγιος στὴν Αὐλῶνα,²² στὸ βάπτισμα ποὺ λαμβάνουν οἱ πρόωγ ἄπιστοι στὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας Τριάδας, καθὼς ἐπίσης καὶ στὸ βάπτισμα νηπίων βρεφῶν.²³

sche Philologie 20 (1898) 181-200.

¹⁷ Ἀρχιμ. Φ. Ἰωακείμ, *Οἱ ἅγιοι μάρτυρες καὶ ὁμολογητὲς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνες (1ος-5ος αἰ.)*, Θεσσαλονίκη 2017, 172-196.

¹⁸ R. Abicht, C. Reichelt, "Quellennachweise zum codex Suprasliensis", *Archiv für slavische Philologie* 20 (1898) 193.

¹⁹ Αὐτ. 193.

²⁰ Αὐτ. 193: «Μέλλοντος δὲ φωτίζεσθαι τοῦ Βιταλίου, δύο ἄνδρες λευκοσχημονοῦντες κατῆλθον ἀπὸ τοῦ ὕδατος καὶ ἐπέθηκαν τὴν χεῖρα ἐπὶ τὴν κορυφὴν αὐτοῦ καὶ ἐφώτισαν αὐτόν, ὁ δὲ ἅγιος Ἀρτέμιον ἴστατο ἐν μέσῳ αὐτῶν. Ἐψαλλε δὲ ὁ Βιτάλιος: «Κύριος φωτισμός μου καὶ Σωτῆρ μου, τίνα φοβηθήσομαι».

²¹ Αὐτ. 193: «πρωΐας δὲ γενομένης πάντες συνῆλθον οἱ φωτισθέντες, καὶ λαβὼν ὁ μακάριος Ἀρτέμιον ἄρτον κλάσας καὶ ποτήριον κεράσας ἔδωκεν αὐτοῖς».

²² Αὐτ. 195-196: «ἐν Αὐλῶνι ... ᾠκοδόμησεν οἶκον εὐκτήριον καὶ ἡγίασεν αὐτόν καὶ κατοίκησεν ἐν αὐτῷ. Συνεργία δὲ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος πηγὴ ὕδατος ζῶντος, ἀγίασμα ψυχῶν τε καὶ σωμάτων λυτήριον». Γιὰ τὰ ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα στὸ κατεχόμενον σήμερον χωριὸ τῆς Αὐλῶνας, βλ. Χρ. Χατζηχριστοδούλου, «Ἀγιάσματα νήσου Κύπρου», (ἐπιμέλεια Θ. Ξ. Γιάγκου, Πρωτοπρ. Χ. Νάσσης) *Κυπριακὴ Ἀγιολογία. Πρακτικὰ Ἀ' Διεθνοῦς Συνεδρίου. Παραλίμνι, 9-12 Φεβρουαρίου 2012*, Ἁγία Νάπα – Παραλίμνι 2015, 517-518· Ἀρχιμ. Φ. Ἰωακείμ, *Οἱ ἅγιοι μάρτυρες καὶ ὁμολογητὲς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου*, 179-180, 191.

²³ R. Abicht, C. Reichelt, "Quellennachweise zum codex Suprasliensis", *Archiv für slavische Philologie* 20 (1898) 195-196: «Πολλοὶ δὲ τῶν ἀπίστων, θεωροῦντες τὰ παραδόξα θαυμάσια τοῦ ἀγιάσματος, προσέτρεχον καὶ ἐβαπτίζοντο ὑπὸ τοῦ ἀγίου Ἀρτέμιονος

3. Τέλος, γίνεται αναφορά στο βάπτισμα τοῦ παιδιοῦ ἐνὸς Συγκλητικοῦ ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη κατὰ τὴν παννυχίδα-ἀγρυπνία τοῦ Μεγάλου Σαββάτου. Τὸ μυστήριον ἱερουργεῖ ἓνας ἱερέας, ὁ ὁποῖος ἀφοῦ ὀλοκληρώσει ὅλα τὰ διατεταγμένα τῶν καθορισμένων εὐχῶν βαπτίζει τὸ παιδί στὴν κολυμβήθρα στὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας Τριάδας.²⁴

*Βασιλικὴ Ἁγίας Τριάδας
στὴν Ἁγία Τριάδα Γαλοῦσας,
βαπτισματικὴ κολυμβήθρα
(Φωτογραφία Δρ. Ἐλευθέριος
Χαραλάμπος)*

ΣΤ. Ὁ Βίος τοῦ Ἁγίου Τύχωνος ἐπισκόπου Ἀμαθοῦντος, ἕργο τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Ἐλεήμονος ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας (β' μισό του αἰ. – ἀρχὴς 7ου αἰ. – BHG 1859):²⁵

Ὁ Ἅγιος Τύχωνας βάπτισε τὴν πρῶν ἱέρεια τῆς θεᾶς Ἀρτέμιδος, Ἄνθοῦσα, ἀφοῦ πρῶτα ὁμολόγησε πίστη στὸν ἀληθινὸ Θεὸ Ἰησοῦ Χριστό, δίνοντάς της τὸ ὄνομα

Εὐάνθεια.²⁶

Ὁ Ἅγιος κατηγεῖ ἐθνικοὺς στὴν ἀληθινὴ πίστη τοῦ Χριστοῦ καὶ μετὰ τὴν ἀπόταξη τῆς εἰδωλολατρίας καὶ τὴ σύνταξή τους μὲ τὸν Χριστό, λαμβάνουν τὸ ἅγιο βάπτισμα.²⁷

εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ... πᾶν δὲ βρέφος ἀφώτιστον ἐν αὐτῷ τῷ ἀγιάσματι φωτίζεται εἰς δόξαν τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ».

²⁴ Αὐτ. 197: «καὶ τοῦ ἱερέως κατὰ τύπον τὰς εὐχὰς πληρώσαντος καὶ κρατήσας τὸν παῖδα, ἔβαλεν αὐτὸν ἐν τῷ ὕδατι τοῦ φωτιστηρίου. Καὶ τοῦ ἱερέως φήσαντος· ἐν ὀνόματι τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ... καὶ τοῦ παννυχίου ἐπιτελουμένου».

²⁵ H. Usener, *Der Heilige Tychon*, Leipzig-Berlin 1907. Βλ. ἐπίσης τὴ νεότερη ἔκδοσι, (ἐπιμέλεια ἔκδοσις) Ἱερὰ Μητρόπολις Λεμεσοῦ, Ἱερὰ Μονὴ Σίμωνος Πέτρως, *Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Τύχωνος ἐπισκόπου Ἀμαθοῦντος τῆς Κύπρου τοῦ θαυματουργοῦ συγγραφεῖς παρὰ τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Ἐλεήμονος Ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας*, Λεμεσὸς 2003.

²⁶ Αὐτ. 102: «ὁμολόγησε τὸν Θεὸν καὶ δεσπότην ἡμῶν, τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν. Ὅθεν καὶ ταύτην βαπτίσας Εὐάνθειαν προσηγόρευσεν».

²⁷ Αὐτ. 102-103: «Ἕλληνες ... ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες ... κατηγήσας τε τούτους τῷ λόγῳ τοῦ Θεοῦ ἔπεισεν ἀποστάντας τῆς ἀσεβείας προσδραμεῖν τῷ Χριστῷ· οὓς καὶ βαπτίσας συνηρίθμησε τῇ ποιμνῇ τοῦ Χριστοῦ».

Τὸ κατηγορητήριο ἐναντίον τοῦ Ἁγίου γιὰ τὴ μεταστροφή καὶ βάπτισι τῆς πρώην ἰέρειας τῆς Ἀρτέμιδος, Ἀνθούσας, δίνει σημαντικὲς πληροφορίες γιὰ τὸ τελετουργικὸ τοῦ βαπτίσματος: ὑπαρξὴ καὶ χρῆσι εἰδικῶν χώρων γιὰ τὴ βάπτισι, τῶν «βαπτιστηρίων», ὅπου παρευρίσκονται μόνο ὅσοι ἔχουν συγκρομένη διακονία, ἀπέκδυσι ἐνδυμάτων ἀπὸ τοὺς ὑποψήφιους γιὰ τὸ βάπτισμα στὸ τέλος τῆς κατήχησις, ἀπόταξι καὶ σύνταξι μὲ τὸν Χριστό, χρῆσι ἐλαίου, βάπτισι στὸ βαπτιστήριον, ἀλλαγὴ ὀνόματος.²⁸

Τὸ κήρυγμα καὶ τὰ θαύματα τοῦ Ἁγίου γίνονται ἀφορμὴ γιὰ ἀπίστους νὰ μετανοήσουν, νὰ ὁμολογήσουν πίστι στὸν Χριστό καὶ νὰ βαπτιστοῦν στὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας Τριάδας.²⁹

Τέλος, στὶς τελευταῖες νοθεσίς τοῦ Ἁγίου τονίζεται στοὺς βεβαππισμένους χριστιανούς τὸ γεγονὸς ὅτι εἰκονίζουμε τὸν ἴδιο τὸν Χριστό, ἀφοῦ ἀπεκδυθήκαμε τὸν παλαιὸ ἄνθρωπο καὶ ἐνδυθήκαμε μὲ τὸ βάπτισμα τὸν καινούργιο «ἐν Χριστῷ» ἄνθρωπο.³⁰

Ζ. Ὁ Βίος τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἐλεήμονος, ἔργο τοῦ Ἁγίου Λεοντίου ἐπισκόπου Νεαπόλεως τῆς Κύπρου (γύρω στὰ μέσα τοῦ 7^{ου} αἰ. – BHG 886, 886b, 886c)³¹

Στὸν *Βίο* καταγράφεται ἡ περὶ πτωσι βάπτισις Ἑβραίας κόρης, ἡ ὁποία μετὰ ἀπὸ δική της ἔντονη ἐπιθυμία δέχεται τὸ ἅγιο βάπτισμα.³² Τονίζεται ἐπίσης ἡ θεμελιώδης πίστι τῆς ἐπιφοίτησις καὶ ἐνέργειας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στὸ μυστήριον τοῦ

²⁸ Αὐτ. 103-104: «πάντως ἔν τισι τόποις μυστικοῖς εἰσκαλούμενος ἐκδιδύσκει τὰ ἱμάτια καὶ χρίσας ἐλαίῳ καὶ λούσας ὕδατι ... ἡ Ἀνθουσα ... καὶ γυμνήν ἑαυτῷ τῶν ἐσθημάτων παρέσθησε ... ὡς καὶ τοῦ πατρόςθεν αὐτῆ ὀνόματος κληθέντος τὴν ἀλλαγὴν εὐθέως ποιήσασθαι. Ἀνθουσαν γὰρ καλουμένην τὸ πρότερον Εὐανθίαν αὐτὸς προσηγόρευσεν».

²⁹ Αὐτ. 112: «πλήθος ἀνθρώπων ἀμύθητον δι' αὐτοῦ τῷ Κυρίῳ πιστεύοντες καὶ τῶν ματαίων ἀπεχόμενοι, καὶ εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ Πνεῦμα ἅγιον βαπτιζόμενοι τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ προσετίθεντο, αὐξήσεως αὐτῆ μεγάλης ἀφορμὴ καθιστάμενοι».

³⁰ Αὐτ. 131: «ἐν ἑαυτοῖς τὸν Χριστὸν εἰκονίζομεν ... ἅπασι τοιγαροῦν ἐκδυσάμενοι αὐτὴν καὶ Χριστὸν αὐτὸν ἐνδυσάμενοι («ὅσοι γὰρ ὄντως εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε») μηκέτι πρὸς τὴν αὐτῆς περιβολὴν ἀπονεύσητε».

³¹ A. J. Festugière, *Léontios de Néapolis. Vie de Syméon le Fou et Vie de Jean de Chypre*, (Bibliothèque archéologique et historique 95) Paris 1974, 55-104. Βλ. ἐπίσης τὴ νεότερη ἔκδοσι, (ἐπιμέλεια ἔκδοσις) Κ. Χατζηιωάννου, *Λεοντίου ἐπισκόπου Νεαπόλεως Κύπρου: Βίος τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἐλεήμονος*, Λευκωσία 1988.

³² Αὐτ. σ. 84,23.63-69: «ἔλεγεν γὰρ ἑαυτὴν Ἑβραίαν εἶναι καὶ θέλειν γενέσθαι χριστιανὴν ... ἐλθόντων οὖν ἡμῶν, δέσποτα, καὶ τὴν εὐχὴν ἡμῶν πληρωσάντων ἐβάπτισα αὐτὴν εἰς τὸν ἅγιον ἄββᾶ Κῦρον».

βαπτίσματος, ὅπως ἀκριβῶς συμβαίνει καὶ στὴ Θεία Λειτουργία.³³

Η. Ἔργο Ὁσίου Ἀναστασίου τοῦ Σιναΐτου «Διηγήματα ψυχοφελῆ καὶ στηρικτικὰ γενόμενα διαφόροις τόποις» (σύνταξη γύρω στὰ τέλη τοῦ 7ου αἰ., 690-700 μ.Χ. – CPG 7787):

Στὸ ἀπόσπασμα τοῦ Ὁσίου Ἀναστασίου, ἀφιερωμένο στὸν ἅγιο ἐπίσκοπο Ἀμαθοῦντος Ἰωάννη (β' μισὸ 7ου αἰ.) καὶ τὴ βάπτισι τοῦ ἐβραϊκῆς καταγωγῆς δεκαεπτάχρονου Φιλίππου, καταγράφονται σημαντικότερες πληροφορίες γιὰ τὴ λειτουργικὴ εἰκόνα τοῦ 7ου αἰ. στὴν Κύπρο, ἰδιαιτέρα ὅσον ἀφορᾷ τὸ Βάπτισμα καὶ τὴ Θεία Εὐχαριστία.³⁴

Οἱ βαπτίσεις στὴν Κύπρο μέχρι καὶ τὰ τέλη τοῦ 7ου αἰ. εἶναι ὁμαδικές καὶ ἀναφέρονται κυρίως σὲ ἐνήλικες.³⁵ Ὁ ἴδιος ὁ ἐπίσκοπος προσωπικά, ἐπιμελεῖται τὸ ζήτημα τῆς κατήχησης, ὀρίζει ποιὸς καὶ πότε θὰ ἐγγραφεῖ στὸν κατάλογο γιὰ κατήχησι καὶ προετοιμασία, γιὰ

Βαπτιστήριο Παναγίας Πετοῦντας στὸν Μαζωτό, βαπτισματικὴ κολυμβήθρα (Φωτογραφία Δρ. Ἀνδρέας Φούλιας)

νὰ λάβει τὴ χάρη τοῦ ἁγίου βαπτίσματος. Σημειώνονται οἱ δύο μεγάλες ἐορτές, τῶν Θεοφανείων καὶ τοῦ Πάσχα, ὡς κατεξοχὴν συνδεδεμένες μὲ τις ὁμαδικές βαπτίσεις. Ἡ περίοδος ἀπὸ τὰ Θεοφάνεια μέχρι τὸ Πάσχα ἦταν χρόνος ἐντατικῆς κατήχησης, μὲ κατακλείδα τὴ βάπτισι τὸ Μεγάλο Σάββατο. Ἡ βάπτισι τελεῖται στὸν χώρο τοῦ βαπτιστηρίου κατὰ τὸ ἐσπέρας τοῦ Μεγάλου Σαββάτου.³⁶

Ὁ ἴδιος ὁ ἐπίσκοπος βαπτίζει

³³ Αὐτ. σ. 108,37.23-24: «Πιστεύετε ὅτι ἐπιφοιτᾷ καὶ κατέρχεται τὸ πανάγιον Πνεῦμα εἰς τὴν ἁγίαν κολυμβήθραν καὶ εἰς τὴν ἁγίαν ἀναφοράν».

³⁴ Ἀρχιμ. Φ. Ἰωακείμ, «Οἱ γνωστοὶ ἐπίσκοποι Ἀμαθοῦντος τῆς Κύπρου κατὰ τὴ βυζαντινὴν περίοδο», *Κυπριακαὶ Σπουδαί* 74 (2010) 73-78.

³⁵ Αὐτ. 74: «προσηλθὲ τις παῖς Ἑβραῖος ἐξ Ἀνατολῆς, διασωθεὶς ἀπὸ αἰχμαλωσίας, ἐπτακαδεκαέτης ὑπάρχων, καὶ εἰλικρινῶς παρακαλῶν ἀξιωθῆναι τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος καὶ χριστιανὸς γενέσθαι».

³⁶ Αὐτ. 74: «Προκειμένης οὖν παραντὰ τῆς ἐορτῆς τῶν ἁγίων Θεοφανίων, ἐδυσώπει ὁ παῖς τὸν ἁγιώτατον ἐπίσκοπον, ἐν αὐτῇ ἀξιῶσαι αὐτὸν τοῦ ἁγίου Φωτίσματος. Ὁ δὲ θεοφόρος ἀρχιερεὺς, θαρδῶν τῇ τοῦ ἁγίου Πνεύματος χάριτι τῇ οἰκούσῃ ἐν αὐτῷ, λέγει πρὸς τὸν

τούς ύποψήφιους στη μεγάλη κολυμβήθρα («φισκίνα τοῦ ἁγίου Φωτιστηρίου») ³⁷, καὶ στη συνέχεια πορεύονται ὅλοι μαζί, ὁ ἐπίσκοπος μὲ τούς νεοφώτιστους, στὸν κυρίως ναὸ διαμέσου τῶν κεντρικῶν θυρῶν, ὅπου ἐνσωματώνονται μὲ τὸ ὑπόλοιπο πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας γιὰ τὴ Θεία Λειτουργία καὶ τὴ μετοχή στη Θεία Κοινωνία. ³⁸

Ὅλη τὴν περίοδο τῶν ἑπτὰ ἡμερῶν μετὰ τὴ βάπτισις τελοῦνται καθημερινὰ θεῖες λειτουργίες μὲ τὴ συμμετοχὴ σύνολης τῆς τοπικῆς

Ἐκκλησίας γύρω ἀπὸ τὸ πρόσωπο τοῦ ἐπισκόπου (κλῆρος, λαός, νεοφώτιστοι). ³⁹ Περιγράφεται ἡ «λειτουργία τῶν στάσεων ἢ λιτανειῶν» (“*stational liturgy*”) μεταξὺ διαφόρων ναῶν, ὅπου προπορεύεται ὁ ἱερός κλῆρος μὲ τὰ «ἅγια κεμήλια» (τὰ ἱερὰ σκευή), ἐνῶ ὀπισθεν αὐτῶν ἀκολουθεῖ ὁ λαός. Τὴν Πέμπτη τῆς Διακαινησίμου ἢ συνάξει γίνεται «ἐν τῷ οἴκῳ τῆς δεσποίνης ἡμῶν τῆς ἁγίας Θεοτόκου», ⁴⁰ ἐνῶ τὴν Παρασκευὴ «ἐν τῷ ἁγίῳ Φωτιστηρίῳ» (τὸ βαπτιστήριον). ⁴¹ Τὴν ὄγδοη

παῖδα· Ἄκουσόν μου, τέκνον, καὶ κατηχήθητι ἕως τῆς ἁγίας πασχαλίας, καὶ ἐλπίζω εἰς τὸν Θεὸν ὅτι ἀξιούσαι ἐναργῶς δέξασθαι τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ πληροφορηθῆναι τί ἐστὶν ἡ πίστις τῶν χριστιανῶν. Ὅπερ καὶ γέγονεν ...».

³⁷ Αὐτ. 77.

³⁸ Αὐτ. 75: «Βαπτισθέντος γὰρ αὐτοῦ τῷ ἁγίῳ Σαββάτῳ, διήνοιξεν ὁ Θεὸς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ νεανίσκου ἐκείνου τῆς ψυχῆς, καὶ πᾶσαν τὴν νοερὰν καὶ ἀγγελικὴν λειτουργίαν, τὴν ἀοράτως ἐν τῇ ἁγίᾳ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίᾳ ἐπιτελουμένην, ἐθεάσατο, οὐχ ἅπαξ, οὐδὲ πρὸς μίαν ὥραν, ἀλλὰ διὰ πάσης τῆς ἁγίας ἑορτῆς τῶν ἑπτὰ ἡμερῶν καθ’ ἐκάστην συνάξιν, ἕως οὗ τὰ ἱμάτια τοῦ ἁγίου Φωτισματος ἀπεδύσατο. Ἀνελθόντος γὰρ αὐτοῦ σὺν ἡμῖν ἐν τῷ ἐπισκοπείῳ τῇ ἁγίᾳ ἐσπέρα ἐν ἧ ἐβαπτίσθη, καὶ σὺν ἡμῖν καὶ τοῦ ἁγιωτάτου μου πατρὸς τοῦ ἐπισκόπου ἐπὶ τραπέζης καθεσθέντος, τροφῆς τὸ παρᾶπαν οὐδὲ πόσεως μεταλαβεῖν δεδύνητο, ὡς πεπληρωμένος ὅλος καὶ χορτασθεὶς τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος ... Εἶτα ἐν τῇ συνάξει τῆς ἁγίας Κυριακῆς, εἰσελθὼν μετὰ τοῦ κλήρου, ὡς ἐστὶν ἡ συνήθεια ἐν τῷ ἱερατείῳ, ὡς ἦλθεν ἡ ὥρα τῆς προσκομιδῆς, σύντρομος ὅλος καὶ σύνδακρυς γέγονε, μὴ δυνάμενος εὐχερῶς στήναι, τῷ φόβῳ συνεχόμενος ὧν ἐθεώρει μυστηρίων».

³⁹ Αὐτ. 76: «Ταῦτα μὲν οὖν ἔλεγεν ἡμῖν ἐωρακέναι καὶ ἐν τῇ ἁγίᾳ συνάξει τῆς ἁγίας Κυριακῆς, ὡσαύτως καὶ τῇ ἐπαύριον ἐτέραν ἐώρακεν ὀπτασίαν, καὶ διὰ πάσης τῆς ἑβδομάδος ἄλλην ἄλλως ἔβλεπε τὴν μυστικὴν διακονίαν τῶν οὐρανίων δυνάμεων ἐν τῇ ἁγίᾳ συνάξει ἐπιτελουμένην ...».

⁴⁰ Αὐτ. 76: «Πάλιν γοῦν τῇ πέμπτῃ ἡμέρᾳ τῆς ἁγίας ἑορτῆς, γενομένης τῆς συνάξεως ἐν τῷ οἴκῳ τῆς δεσποίνης ἡμῶν τῆς ἁγίας Θεοτόκου, καὶ τῶν ἁγίων κημηλίων ἀπερχομένων ἐκεῖσε, περιεπάτει σὺν αὐτοῖς καὶ ὁ Φίλιππος ὀπισθεν ...».

⁴¹ Αὐτ. 77: «Εἶτα καὶ ἐπὶ τῇ αὐρίῳ τῇ παρασκευῇ ἐν τῷ ἁγίῳ Φωτιστηρίῳ, γενομένης τῆς συνάξεως, διηγείτό μοι, ὅτιπέρ φησιν, εἶδον ἄνωθεν εἰς τὸ χεῖλος τῆς φισκίνας,

ἡμέρα οἱ νεοφώτιστοι ἀπεκδύονται τὰ ἐμφώτεια ἐνδύματα.

Στὴν ὅλη περιγραφή τονίζεται ἡ μεγάλη ἄνωθεν θεία χάρις πὺν λαμβάνει ὁ χριστιανὸς μὲ τὸ μυστήριον τοῦ βαπτίσματος, ἡ προσωπικὴ ἀέναη «Πεντηκοστή» πὺν βιώνει ὡς πλήρες μέλος τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, ἰδιαίτερα κατὰ τὸ βάπτισμα καὶ ὡς νεοφώτιστος μέχρι τὴν ἀπέκδυση τῶν ἐμφώτειων ἐνδυμάτων καὶ τὴν ἀπόλυση τῆς ὄγδοης ἡμέρας.⁴²

Συμπεράσματα

Ἀπὸ τὰ πρῶτα ἀποστολικὰ χρόνια μέχρι καὶ σήμερα τὸ Βάπτισμα, ἡ ἄνωθεν δι' ὕδατος καὶ Πνεύματος γέννηση (Ἰω 3: 3, 5· Μτ 3,11· Μκ 1,8· Λκ 3,16) καὶ ἀναγέννηση (Β' Κορ 5,17), ἀκολουθεῖ τὸ παράδειγμα τῆς βάπτισης τοῦ Χριστοῦ στὸν Ἰορδάνη ποταμὸ (Μτ 3,13-17· Μκ 1,9-11· Λκ 3,21-22· Πράξ 10,36-38) καὶ συνιστᾷ θεμελιώδη καὶ κορυφαῖο ἐκκλησιαστικὸ, λειτουργικὸ καὶ πνευματικὸ γεγονός στὴ ζωὴ τοῦ χριστιανοῦ. Διὰ τοῦ λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας (Τίτ 3,5) παρέρχεται ἡ τελεία ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν (Πράξ 2,38), ἡ συμμετοχὴ στὴν τριήμερη ταφή, θάνατο καὶ ἀνά-

σταση τοῦ Χριστοῦ (Ρωμ 6,3-5· Κολ 2,12), ἡ κάθαρση, ὁ ἁγιασμός, ἡ δικαίωση (Α' Κορ 6,11), ἡ οὐράνια ἔλλαμψη καὶ φωτισμός (Ἐβρ 6,4· Α' Πέ 2,9), ἡ ἐλευθερία (Ρωμ 6,22· Γαλ 5,1), ἡ ἀπέκδυση τοῦ «παιλοῦ» καὶ ἡ ἐνδυση τοῦ «καινοῦ ἐν Χριστῷ» ἀνθρώπου (Γαλ 3,27· Ἐφ 4,22-24· Κολ 3,9-10), ἡ μόρφωση μέσα μας τοῦ Χριστοῦ (Γαλ 4,19) καὶ ἡ θεία υἰοθεσία ὡστε «τέκνα Θεοῦ γενέσθαι» (Ἰω 1,12· Γαλ 4,5-7). Λαμβάνει ὁ νεοφώτιστος χριστιανὸς μὲ τὸ Ἅγιο Χρῖσμα τὴ σφραγίδα, τὴ δωρεά, τὰ δῶρα καὶ τὰ χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος (Πράξ 8,17 καὶ 19,6· Α' Κορ 12,7-11· Β' Κορ 1,21-22· Γαλ 5,22-23· Ἐφ 1,13 καὶ 4,30· Α' Πέ 2: 5, 9· Α' Ἰω 2: 20, 27· Ἄπ: 1,6· 5,10· 7,3), καθίσταται πνευματοφόρος (Α' Κορ 6,19) καὶ χριστοφόρος (Ρωμ 13,14). Τὸ Βάπτισμα εἶναι ἡ μόνη πύλη εἰσόδου γιὰ κάθε πιστὸ στὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ (Α' Κορ 12,12-27), ἐνώνεται ὁ βεβαπτισμένος μὲ τὴν Μία, Ἁγία, Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία (Ἐφ 4: 5, 12-13), περιβάλλεται τὸ ἐνδυμα τῆς ἀφθαρσίας (Α' Κορ 15,49-58· Β' Κορ 5,1-10) καὶ πολιτογραφεῖται οὐρανοπολίτης (Φιλ

ἔπου ἐβαπτίσάτε με ...».

⁴² Αὐτ. 78: «Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ὁ Φίλιππος ἑώρα καὶ ἔλεγεν, ἕως οὔ τὸ ἐνδυμα τὸ νεοφωτιστικὸν περιέκειτο. Ἐπεὶ γὰρ τοῦτο ἀπεδύσατο, οὐκέτι οὐδὲν τοιοῦτον ἔθεάσατο. Διὸ καὶ ὠδύρετο ἐν ταῖς λοιπαῖς συνάξεσιν, ἐπιποθῶν ιδέσθαι ἄπερ, νεοφώτιστος ὑπάρχων, ἔβλεπεν».

3,20· πρβλ. Έβρ 13,14).

Τὰ πρῶμα κυπριακὰ ἀγιολογικά κείμενα καταγράφουν μία σημαντική εικόνα τῆς ἀκολουθίας τοῦ βαπτίσματος ἀπὸ τὰ ἀποστολικά ἤδη χρόνια μέχρι καὶ τὰ τέλη τοῦ 7ου αἰώνα:

- Τὸ βάπτισμα ἀπευθύνεται κυρίως σὲ ἐνήλικες χωρὶς νὰ ἀποκλείονται τὰ νήπια.
- Δύο μεγάλες δεσποτικές ἐορτές, τὸ Μεγάλο Σάββατο-Πάσχα καὶ τὰ Θεοφάνεια, εἶναι κατεξοχὴν ἡμέρες συνδεδεμένες μὲ τὶς ὁμαδικές βαπτίσεις.
- Προηγείται τὸ κήρυγμα, ἡ ἐσωτερικὴ πνευματικὴ μεταστροφή καὶ ἀλλοίωση, ἡ μετάνοια, ἡ ἀλλαγὴ ζωῆς, ἡ ἐπιθυμία καὶ ἡ ἀπόφαση σύνταξης μὲ τὸν Χριστὸ διὰ τοῦ βαπτίσματος.
- Ἀκολουθεῖ ἡ περίοδος κατήχησης καὶ διδασκαλίας μέσα ἀπὸ τὴν Ἁγία Γραφή μὲ ἀποκορύφωμα τὴν ὁμολογία πίστεως καὶ τὴν κατάθεση ἐπιθυμίας γιὰ βάπτισμα.
- Στὸν χῶρο τοῦ βαπτιστηρίου παρευρίσκονται μαζί μὲ τὸν ἐπίσκοπο, τοὺς ὑποψήφιους γιὰ τὸ βάπτισμα καὶ τοὺς ἀναδόχους τους, μόνο ὅσοι ἐκ τοῦ ἱεροῦ κλήρου ἐκτελοῦν συγκεκριμένη διακονία (ιερεῖς, διάκονοι καὶ διακόνισσες).
- Οἱ προβαπτισματικές διατάξεις τελοῦνται στὸν κυρίως χῶρο τοῦ βαπτιστηρίου καὶ περιλαμβάνουν: τὴν καταληκτικὴ κατήχηση, τὴν

ἀπόταξη, τὴ σύνταξη καὶ τὴν ὁμολογία πίστεως.

- Κατὰ τὴν ἀκολουθία τοῦ βαπτίσματος οἱ ὑποψήφιοι ἀπεκδύονται τὰ ἐνδύματά τους καὶ χρίονται μὲ τὸ ἐπορκιστὸ ἔλαιο στὸν χῶρο τοῦ «ἀποδυτηρίου».
- Ἀκολουθεῖ ἀμέσως μετὰ ἡ τρίτῃ βάπτισμα στὸ ὕδωρ τῆς μεγάλης κολυμβήθρας τοῦ βαπτιστηρίου (τὰ «ἅγια ἁγίων») στὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας Τριάδας.
- Μαρτυρεῖται ἡ ἀλλαγὴ τοῦ ὀνόματος κατὰ τὸ βάπτισμα ἀλλὰ καὶ ἡ παρουσία τῶν ἀναδόχων.
- Ἀκολουθεῖ ἡ χρίση μὲ τὸ Ἅγιο Μύρο στὸν χῶρο τοῦ «χρισμαρίου».
- Οἱ νεοφώτιστοι, ἀφοῦ ἐνδυθοῦν μὲ τὰ ἐμφώτεια λευκά τους ἐνδύματα, λιτανεύουν βαστάζοντας τὶς ἀναμμένες λαμπάδες τους μαζί μὲ τὸν ἐπίσκοπο, τοὺς κληρικούς καὶ τοὺς ἀναδόχους τους πρὸς τὸν κυρίως ναὸ γιὰ συμμετοχὴ τους στὴ Θεία Λειτουργία καὶ τὴ Θεία Κοινωνία.
- Προβλέπονται καθημερινές εὐχαριστιακές συνάξεις γιὰ περίοδο ἑπτὰ ἡμερῶν μετὰ τὴ βάπτισμα κατὰ τὶς ὁποῖες λαμβάνουν χώρα οἱ μυσταγωγικὲς κατηχήσεις γιὰ τοὺς νεοφώτιστους.
- Οἱ νεοφώτιστοι, τὴν ὄγδοη ἡμέρα ἀπὸ τὴ βάπτισμά τους, ἀπολούονται καὶ ἀπεκδύονται τὰ ἐμφώτεια ἐνδύματά τους.